

ПІДРУЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ЗЗСО З НАВЧАННЯМ МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Оксана Петрук,

кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник відділу навчання мов
національних меншин та зарубіжної літератури

Інституту педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна,

e-mail: k.ordinat@ukr.net,

ORCID ID: 0000-0001-5964-0676;

Тетяна Кохно,

науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури

Інституту педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна,

e-mail: kokhno18@gmail.com,

ORCID ID: 0000-0002-6403-0319

У статті актуалізовано проблему формування мовленнєвої компетентності як однієї із важливих комунікативних складових, що є запорукою успіху особистості у сучасному суспільстві. Авторами експліковано поняття мовної, мовленнєвої, соціокультурної та комунікативної компетентностей, проаналізовано компонентну структуру комунікативної компетентності. Крім того, окреслено основні вимоги до змісту підручника української мови для ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин. Розглянуто деякі аспекти дидактично-методичних можливостей навчальної книги як засобу формування мовленнєвої компетентності молодших школярів у процесі вивчення української мови як державної.

Ключові слова: комунікативна компетентність; спілкування; комунікація; мовленнєвий розвиток; українська мова.

Постановка проблеми. Мовленнєва компетентність – це одна із важливих складових комунікативної компетентності, що є запорукою успіху особистості в різних сферах життєдіяльності. Уміння спілкуватись: адекватно оцінити ситуацію й обрати стратегію спілкування, вислухати і зрозуміти співрозмовника, вступати й підтримувати діалог чи дискусію, вільно висловлювати власні думки, швидко орієнтуватись у складному інформаційному просторі дає можливість людині гармонізувати міжособистісні стосунки в соціумі й забезпечити комфортність як професійного, так і повсякденного життя.

Тому пріоритетом, визначеним у Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, є *формування мовної особистості, комунікативно компетентної, здатної взаємодіяти з іншими з людьми*. Водночас це завдання є ключовим і для предмета «Українська мова» у ЗЗСО як з навчанням рідною, так і з мовами національних меншин.

Зазначене завдання особливо актуальне для сучасного суспільства, яке характеризується передусім динамічним розвитком, наявністю багатовекторного інформаційного простору, що в свою чергу різко змінює не лише нашу діяльність, думки, відчуття, а й способи спілкування один з одним. Новітні комунікативні технології дають можливість миттєво передавати й отримувати інформацію, налагоджувати контакти з різною метою, швидко і якісно спілкуватися на відстані. Водночас змінюються способи міжособистісного контактування [1, с.8]. Значно зростає час спілкування у соціальних мережах і скорочується час живої комунікації. Дослідження вчених засвідчують, що, намагаючись передати максимум інформації, комунікатори скорочують використання мовних засобів. Як наслідок – мовлення стає значно біднішим і невиразним.

Наведені факти підносять важливість завдання навчання мови як рідної, так і української як державної, що полягає у формуванні вмінь і навичок користування мовою у процесі спілкування (комунікації).

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження шляхів формування мовленнєвої компетентності засобами текстового, ілюстративного матеріалу та методичного апарату підручника з української мови для початкових класів ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин.

Аналіз досліджень з проблем, що розглядаються у статті. Проблема формування мовленнєвої як однієї зі складових комунікативної компетентності була в полі наукових інтересів як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників.

Компетентнісний підхід до навчання мов задекларований у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, в яких зазначено, що компетентності формуються в учнів як результат досвіду користування мовою і дають їм можливість долати проблеми спілкування.

Проблему комунікативної компетентності, дефініції цього поняття, його структурне наповнення досліджували мовознавці (Ф. Бацевич [1], О. Семенюк [10]), науковці-методисти (О. Біляєв, А. Богущ, О. Горошкіна, І. Гудзик [3], М. Вашуленко [2], Н. Голуб, О. Марущак [5], М. Пентиліук, К. Пономарьова [7], О. Хорошковська [12]). Ці питання висвітлювались у працях психологів і психолінгвістів (І. Зимня [4], О. Леонт'єв, В. Семиченко, М. Філоненко [11]). Крім того, для нашого дослідження визначальними є концептуальні засади, які характеризують сучасне підручникотворення (В. Редько [8], О. Савченко [9], О. Хорошковська [12]).

Виклад основного матеріалу. Такі компетентності, як спілкування рідною та іноземними мовами, і в Європейській Спільноті, і в Україні відносять до ключових – необхідних індивіду для самореалізації та розвитку, активної життєвої позиції, соціальної інтеграції тощо.

Формування і розвиток у молодших школярів – представників національних меншин елементарних *комунікативних умінь*, тобто умінь спілкуватися українською мовою усно (залежно від обставин навколишньої дійсності) й письмово, дотримуючись норм усного мовлення й письма, визначено основним завданням навчання української мови як державної у програмах з української мови для ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин. Це суголосно з трендами європейської шкільної освіти, де мовній підготовці учнів надають першорядного значення.

Український учений у галузі комунікативної лінгвістики Ф. Бацевич у своїх розвідках зазначає, що «фахівці в галузі створення та впровадження нової техніки вважають, що сама технічна ідея лише на 20% забезпечує успіх нової розробки, а 80% успіху залежить від спілкування [1, с. 32].

Існують різні класифікації ключових компетентностей, але у всіх переліках обов'язково наявна комунікативна.

Ґрунтовний аналіз терміна «комунікативна компетентність» не є метою нашого дослідження. Звернемо увагу лише на те, що це поняття є предметом пильного наукового інтересу багатьох учених, проте єдиної думки щодо визначення самого терміна і його компонентів немає.

Так, Ф. Бацевич «*комунікативну компетентність*» розглядає як *сукупність знань* про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також знань вербальних і невербальних засад інтеграції, *умінь їх ефективного застосування* у конкретному спілкуванні в ролі як адресанта, так і адресата [1, с.139].

І. Зимня, розглядаючи суть термінів «компетенція» і «компетентність», комунікативну компетентність визначає як: а) прижиттєво сформоване на базі вродженої мовної здатності використання мовних засобів і мовленнєвих способів формування та формулювання думки; б) етносоціокультурно обумовлена особиста якість людини, актуалізована її рецептивно-продуктивною мовною діяльністю у процесі вербального спілкування; в) реалізує вищу психічну функцію людини – комунікативну. [4, с.12].

Аналізуючи складові комунікативної компетентності, дослідниця зазначає, що її компонентна структура така ж, як і в усіх інших видів компетентностей особистості: знання, уміння (досвід), цінносміслові ставлення, емоційно-вольова регуляція й готовність до виявлення в діяльності [4, с.13]. Водночас наголошує, що у структурі *комунікативної компетентності* ці компоненти мають своє специфічне наповнення.

У лінгвістиці найважливішими складниками комунікативної компетентності вважають:

- мовну (здатність розуміти і продукувати необмежену кількість правильних повідомлень);
- дискурсивну (здатність поєднувати повідомлення у зв'язні дискурси);
- соціолінгвістичну (здатність розуміти і продукувати мовлення у конкретному соціолінгвістичному контексті спілкування);
- стратегічну (уміння брати ефективну участь у спілкуванні);
- соціокультурну (уміння використовувати соціокультурний контекст) [1, с.140].

У межах нашого дослідження, відповідно до змісту початкової мовної освіти, комунікативна компетентність охоплює три складники: мовний, мовленнєвий, соціокультурний (І. Гудзик, М. Вашуленко, К. Пономарьова, О. Хорошковська).

Мовна компетентність забезпечує знання мовних одиниць, уміння їх використовувати, тобто лексико-граматичні уміння, а також вимовні й правописні уміння). Мовна компетентність передбачає володіння синонімічними засобами мови (лексичними, граматичними), а також уміння розрізнявати мовні засоби двох (кількох) мов, уникати помилок, викликаних інтерференцією, і формується на основі знань мовних одиниць та умінь їх використовувати [3, с.12].

Мовленнєва компетентність виявляється у здатності слухати, сприймати й відтворювати інформацію, читати і розуміти текст, вести діалог, брати участь у дискусіях, переконувати й відстоювати свою точку зору, висловлювати власні думки, погляди й міркування в усній і письмовій формах [7, с.1].

Соціокультурна компетентність передбачає володіння знаннями, пов'язаними з соціальною структурою суспільства, його національною специфікою, особливостями соціальних ролей, які людина виконує в різних життєвих ситуаціях. Вона виявляється в умінні встановлювати соціальні контакти та в адаптації в українському соціумі, ознайомленні з культурою українського народу, патріотичному вихованні й водночас у вихованні почуттів толерантності до представників інших народів, їхніх мов і культур [12, с.36].

Урахування нових реалій освітнього процесу, побудованого на засадах компетентнісного підходу, необхідність забезпечення якості освіти, адекватної потребам особистості в сучасному інформаційному просторі, осмислення змін середовища, в якому зростає і розвивається дитина, об'єктивно обумовило

оновлення не лише змісту, а й технологій навчання, його методів, форм і засобів, зокрема й підручника.

Авторам підручників необхідно пам'ятати, що в межах комунікативного підходу мовні явища вивчаються і засвоюються не як сукупності правил і відомостей про систему мовних категорій, а як засоби відображення певних думок, відносин, комунікативних намірів, як механізм, що забезпечує спілкування [12, с.18], і це має знайти своє відображення у змісті навчальної книги.

У процесі роботи над змістом підручника української мови для ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин необхідно враховувати психологічні особливості сприйняття другої мови (першою є рідна) та результати порівняльного аналізу мовних систем української та рідної мов, які мають знайти своє відображення у порядку вивчення літер, формулюванні визначень-правил, у постановці навчальних завдань, доборі лексичного матеріалу [12, с.35].

Розглянемо одну з принципово важливих проблем: формування мовленнєвої компетентності молодших школярів – представників національних меншин засобами підручника української мови.

В основі формування мовленнєвої компетентності лежать уміння слухати й розуміти усне мовлення. Необхідно зазначити, що однією із вимог Нової української школи, яка висувається до сучасних видань підручників з української мови для ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин, є створення аудіосупроводу. Особливо важливо це для усного курсу і навчання грамоти – періодів, коли формується фонематичний слух, орфоепічні навички учнів. В умовах полікультурного і багатомовного середовища України, аудіосупровід необхідний для опанування учнями правильних зразків українського мовлення.

Окрім цього, слухання невеликих текстів у виконанні майстрів художнього слова дозволяє почути не лише правильну вимову, наголошування слів, а й мелодику української мови. На нашу думку, було б доречним, якби художнє читання деяких віршів виконувалося на тлі музичних творів, це давало б можливість створити відповідний емоційний настрій на уроці, активізувати дитячу фантазію, уяву, спонукати школярів до власної творчої діяльності. Вважаємо, що слухним, був би і коментар, який зосереджував увагу дітей на особливостях вимови певного звука чи інтонації у порівнянні зі звучанням його у рідній мові.

Важливою вимогою до змістового наповнення підручника є врахування інтересів і запитів сучасних школярів. Варто пам'ятати, що дитина живе у глобалізованому інформаційному світі, важко сьогодні уявити її без площини екрана мобільного телефону, планшета чи комп'ютера. А тому зміст як художніх, так і навчальних текстів, ілюстративний матеріал, подані ситуативні завдання для спілкування мають відповідати сучасним реаліям, бути близькими до емоційного світу дитини, водночас мати розвивальний і виховний потенціал.

Однак аналіз змісту навчальних книжок свідчить, що зміст деяких творів не є прийнятним у контексті окреслених вище вимог. Кричущим прикладом цього є оповідання М. Стеценка «Льончина зупинка» з підручника «Українська мова» 2 клас для закладів загальної середньої освіти з навчанням російською мовою автора О. Коваленко [6, с.61]: «*А ти хіба не бачив тролейбуса? – Бачив. Тільки на малюнках. Татко книжку мені таку купив*». Вважаємо, що подібний часовий розрив із сучасністю не буде спонукати дітей до мовленнєвої діяльності, тим паче не слугуватиме забезпеченню мотивації до читання й вихованню цікавості до творів української дитячої літератури. Змальована в оповіданні ситуація є застарілою і може сприйматися виключно у гумористичному ключі.

Відсутність зв'язку із сучасністю прослідковується і у деяких завданнях. Наприклад, у завданні «*Розкажи про свій режим дня. Використовуй такі слова*» [6, с.67]. Усі пропонувані слова і словосполучення відображають реалії минулого століття, не прослідковується наявність жодного сучасного маркера. Автор не пропонує для використання слів, які допомогли б дитині адекватно будувати розповіді з урахуванням реалій сьогодення, технологічного прогресу суспільства. Відсутні слова на позначення сучасних засобів зв'язку, медіа продукції. Вважаємо, доречно було б запропонувати словосполучення на кшталт: *працюю з Інтернетом, створюю на комп'ютері, спілкуюся по телефону, займаюся спортом, катаюся на роликах, переглядаю повідомлення тощо*.

Так само архаїчними є зображення інструментів і знарядь праці (серп, коса, шило тощо) [6, с.27, 32]. Якщо авторка хотіла показати їх з точки зору народознавства, тоді корисним був би супровід відповідним методичним апаратом: *колись..., і зараз...*

Формування мовленнєвої компетентності нерозривно пов'язане з розвитком навичок усного діалогічного й монологічного мовлення (говоріння). Учені вважають діалогічне мовлення первинним щодо інших форм спілкування. Воно має своїми витоками усно-розмовну сферу, якій притаманний принцип економії засобів мовленнєвого коду [1, с.77]. Це пояснює той факт, що у формуванні умінь продуктивного спілкування початковим етапом має бути навчання діалогічного мовлення. Побудова монологічних висловлювань є складнішим видом мовленнєвої діяльності й потребує від школярів значно більших зусиль.

У цьому процесі, звичайно, велика роль відводиться методичному апарату навчальної книги. Він має бути багатофункціональним: виконувати мотиваційну, інформаційну, розвивальну, виховну та прогностичну функції. Запропоновані теми для вивчення, завдання для обговорення та побудови діалогів мають відповідати віковим інтересам учнів, поєднувати різні форми навчальної співпраці (індивідуальні: *вивчи, розкажи*; парні та групові: *розіграйте діалог, запитайте один в одного, розіграйте за ролями*; фронтальні: *слухаємо, проговорюємо за вчителем*) і бути практично спрямованими.

Для формування комунікативної компетентності корисними є післятекстові завдання, що забезпечують розвиток умінь вирішувати проблеми у реальній ситуації із застосуванням особистісного досвіду. Покажемо, як це можна реалізувати під час роботи над оповіданням Олега Буценка «Зараз» [6, с.67], оскільки методичний апарат до зазначеного тексту відсутній взагалі. Наведемо зразки запитань ситуативного характеру, які спонукали б дітей до усвідомлення головної думки твору і значення поняття, вираженого словом «зараз». Наприклад: *Чи розуміла Маринка слово «зараз»? Чому розплакалася дівчинка? Як мама навчила Маринку виконувати все вчасно? Чи було щось подібне з тобою? Розкажи про це друзям.*

Принагідно зазначимо, що у підручнику відсутні запитання, на жаль, і до низки інших творів, зокрема А. Костецького «Все починається з мами» [6, с.10], Д. Чередниченка «Сніговий звіринець» [6, с.102], які мають значний потенціал для мовленнєвого розвитку здобувачів освіти.

Важливою складовою у системі мовленнєвого розвитку учнів початкових класів є використання ілюстративного матеріалу підручника. Стилїстика малюнків, обрані образи, колористика повинні викликати позитивні емоції, бути естетично привабливими й водночас мати функціональний характер, унаочнювати певні епізоди, слугувати усвідомленню змісту тексту й забезпечувати ситуації для комунікації.

Таким чином, ми торкнулися лише деяких питань, які необхідно обов'язково враховувати під час укладання підручників. Однак, їх значно більше, і про це ґрунтовно описано у наукових працях щодо підручникотворення [8], [9, с.90-97], [12, с.75-89].

Нині процеси модернізації в освіті сприяють виникненню нових, альтернативних засобів навчання. Проте основним серед них все ще залишається підручник. Тому створення навчальної книжки з української мови для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин особливо відповідальний процес, так як методично правильно побудований підручник – одна з передумов ефективного опанування державної мови, формування комунікативної компетентності здобувачів освіти, а отже, й запорука їхньої успішної соціалізації в українському соціумі.

Література

1. Ф. С. Бацевич, Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Вид. 2-ге, допов. Київ, Україна: ВЦ «Академія», 2009.
2. М. С. Вашуленко, «Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови», у *Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи*, Н. М. Бібік, М. С. Вашуленко, В. О. Мартиненко та ін., Ред. Київ, Україна: Пед. думка, 2014, с.126 – 174.

3. І. П. Гудзик, «Компетентнісно орієнтоване навчання російської мови у початкових класах (у школах з українською мовою навчання), автореферат, Інститут педагогіки НАПН України, Київ, Україна, 2008.
4. І. А. Зимняя, Компетенция и компетентность в контексте компетентностного подхода в образовании [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.rusreadorg.ru/ckeditor_assets/attachments/63/i_a_zymnaya_competency_and_competence.pdf. Дата звернення: Квітень 18, 2019.
5. О. М. Марущак, Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами дитячої періодики: Методичні рекомендації, Житомир, Україна: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017.
6. О. М. Коваленко, Українська мова та читання : підручник для 2 кл. з навчанням російською мовою закл. загал. серед. освіти (у 2-х частинах з аудіо супроводом): Ч. 1, Харків, Україна: Ранок, 2019.
7. К. І. Пономарьова, «Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови», *Початкова освіта*, №40, с.3–5, 2009.
8. В. Г. Редько, Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика, монографія, Київ, Україна: Педагогічна думка, 2017.
9. О. Я. Савченко, Дидактика початкової освіти: підручник, Київ, Україна: Грамота, 2012.
10. О. А. Семенюк, В. Ю. Паращук, Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб., Київ, Україна: ВЦ «Академія», 2010.
11. М. М. Філоненко, Психологія спілкування: підручник, Київ, Україна: Центр учбової літератури, 2008.
12. О. Н. Хорошковська, Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України, монографія, Київ, Україна: Педагогічна думка, 2012.

References

1. F. S. Batsevich, "Basics of Communicative Linguistics", 2nd edition, Kyiv, Ukraine. Published by Publishing center "Academia", 2009.
2. M. S. Vashulenko, "Formation of Communicative Competence of Primary School Students in the Process of Teaching Ukrainian Language", from "Formation of Subject Competencies in Elementary School Students", N. M. Bibik, M. S. Vashulenko, V. O. Martynenko and others, Kyiv, Ukraine, published by "Pedagogichna dumka", 2014, p.p.126 – 174.
3. I. P. Hudzyk, "Competently Oriented Russian Language Teaching in Primary Schools (in Ukrainian language schools)", abstract, Institute of Pedagogics of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 2008.
4. I. A. Zimniaia, "Competence and Competency in the Context of the Competency-based Approach in Education" available at http://www.rusreadorg.ru/ckeditor_assets/attachments/63/i_a_zymnaya_competency_and_competence.pdf, date of the application: April 18, 2019
5. О. М. Марущак "Formation of Communicative Competence of Primary Schoolchildren by Means of Children's Periodicals": guidelines, published by Zhytomyr State University named after I. Franko, 2017

6. O. M. Kovalenko, "Ukrainian Language and Reading," class book for 2nd grade of secondary schools with training in Russian, (in two parts with audio), Part 1, Kharkiv, Ukraine, published by "Ranok", 2019.
7. K. I. Ponomariova, "Formation of Speech Competence of Younger Students in the Ukrainian Language Classes", Primary Education, №40, pp.3 – 5, 2009.
8. V. H. Redko, "Designing the Content of School Class books in Foreign Languages: Theory and Practice", Monograph, Kyiv, Ukraine: Pedahohichna Dumka", 2017.
9. O. Ya. Savchenko, "Didactics of Elementary Education": class book, Kyiv, Ukraine: Certificate, 2012.
10. O. A. Semeniuk, V. Yu. Parashchuk, "Fundamentals of Language Communication Theory", tutorial, Kyiv, Ukraine, published by Publishing center "Academia", 2009.
11. M. M. Filonenko, Communication Psychology: A class book, Kyiv, Ukraine: Center of Educational Literature, 2008.
12. O. N. Khoroshkovska, "Theoretical and Methodological Foundations of Teaching Ukrainian Language and Speech in Schools of the First Degree with Languages of Teaching of National Minorities of Ukraine", monograph, Kyiv, Ukraine, published by Pedahohichna Dumka, 2012.

Оксана Петрук, кандидат педагогических наук, ведущий научный сотрудник отдела обучения языкам национальных меньшинств и зарубежной литературы Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина;

Татьяна Кохно, научный сотрудник отдела обучения языкам национальных меньшинств и зарубежной литературы Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина

УЧЕБНИК УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ШКОЛ С ОБУЧЕНИЕМ НА ЯЗЫКАХ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ

В статье актуализирована проблема формирования речевой компетентности как одной из важных составляющих коммуникативной, что является залогом успеха личности в современном обществе. Авторами эксплицировано понятие языковой, речевой, социокультурной и коммуникативной компетентностей, произведен анализ компонентной структуры коммуникативной компетентности. Кроме того, определены основные требования к содержанию учебника украинского языка для школ с обучением на языках национальных меньшинств. Рассмотрены некоторые аспекты дидактико-методических возможностей учебной книги как средства формирования речевой компетентности младших школьников в процессе изучения украинского языка как государственного.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность; общение; коммуникация; речевое развитие; украинский язык.

Oksana Petruk, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher at the Department of Teaching Languages of National Minorities and Foreign Literature of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine;

Tetiana Kokhno, Scientific Researcher at the Department of Teaching Languages of National Minorities and Foreign Literature of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

UKRAINIAN LANGUAGE TEXTBOOK AS A MEANS OF FORMATION OF SPEECH COMPETENCE IN PUPILS OF GENERAL SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS WITH NATIONAL MINORITIES LANGUAGES OF TEACHING

The article actualizes the problem of the formation of speech competence as one of the important components of communicative, which is the key to the success of the individual in the modern society. Today is characterized by dynamic development, the presence of multi-vector information space, which affects the ways of interpersonal contact and qualitative characteristics of broadcasting. The facts cited in the publication substantiate the priority of speech development of educational recipients. The authors explained the concept of linguistic, speech, sociocultural and communicative competences, analyzed the component structure of communicative competence.

New realities of the educational process, based on the competence-based approach, the need to ensure the quality of education, adequate to the needs of the individual in the modern information space, understanding the changes in the environment in which a child grows and develops, objectively cause the updating of not only the content but also the technologies of learning, its methods, forms and means, including the textbook. The article outlines the basic requirements for the content of the Ukrainian language textbook for general secondary education institutions with minority languages of teaching. In particular, the importance of taking into account the psychological features of mastering the second language, the results of comparative analysis of the language systems of Ukrainian and native languages, improving the methods of presentation of language material in terms of its communicative importance, setting of educational tasks, as well as the correspondence of the content of text, illustrative and audio content with modern schoolchildren needs. Some aspects of didactic and methodological possibilities of the textbook are considered as a means of forming the speech competence of primary pupils in the process of studying Ukrainian as a state language. Attention is focused on the need to provide a logically motivated correlation of theoretical and practical material aimed at developing the skills of productive speech communication.

Keywords: communicative competence; communication; speech development; Ukrainian.